

A LA RECERCA DELS PRIMERS HABITANTS D'AMÈRICA

D'on i quan van venir els primers pobladors d'Amèrica?

BENEDITO PREZIA

La resposta a aquesta intrigant qüestió ha provocat moltes teories i hipòtesis, i està lluny de ser solucionada completament. Tres instruments són fonamentals per dilucidar aquesta qüestió: **la genètica, la lingüística i l'arqueologia**.

Investigacions d'aquestes últimes dècades confirmen una teoria acceptada fa molt temps: el **patró genètic** de les actuals poblacions indígenes revela que van venir de l'est d'Àsia i no de la Polinèsia o d'Austràlia. Els indígenes actuals tant del nord d'Amèrica com del sud, encara que tenen patrons diferenciats, són descendents de *protoindígenes* que van arribar a Amèrica per l'estret de Bering fa molts mil·lennis.

En les investigacions es van identificar quatre grups genètics, que correspondrien a tres importants lleves migratòries: els *protoindígenes*, que haurien arribat fa uns 10 mil anys, és a dir, al final de la glaciació Wisconsin, cap el 8.000 a.C.; la segona, seria dels indígenes de la llengua Na-Dene, grups nòmades del nord-oest d'Amèrica del nord, que devien arribar una mica més tard; i l'última, la dels Esquimals, que haurien arribat fa 4 mil anys, és a dir, cap el 2000 a.C.

Si la genètica ajuda a identificar aquesta procedència, la **lingüística** també és un instrument important per a revelar l'antiguitat de cada grup lingüístic. Per la semblança i la diferenciació dels vocables és possible identificar l'antiguitat d'un tronc lingüístic i de les possibles llengües mares. Així, a la regió que avui és Brasil, s'hi han trobat dos troncs lingüístics -el macro jê i el tupí-, el primer hauria començat a diferenciar-se en famílies fa 5 o 6 mil anys, mentre que la dispersió del tronc tupí va ocórrer fa uns 3 o 4 mil anys. La quantitat de llengües indígenes que van sobreviure a la gran matança, tant a Amèrica del Nord, del Sud i el Carib, mostra l'antiguitat d'aquests pobles i les successives migracions.

Arqueologia. Si van ser anomenats *protoindis*, és a dir, els primers, en realitat no són els més antics. En arribar al Continent es van trobar amb grups que ja estaven aquí fa 10 o 15 mil anys.

Eren grups caçadors i col·lectors, que haurien passat pel nostre Continent durant l'última glaciació -la Wisconsin, anomenada Wurm a Europa- que va durar prop de 70 mil anys, arribant cap el 7000 a.C. Tot el nord del planeta fou cobert per una immensa capa de gel, que en alguns punts assolí tres quilòmetres d'espessor. Aquesta formació glacial va absorbir molta aigua dels oceans, fent que el nivell del mar baixés més de 80 metres i deixant al descobert una gran faixa terrestre de 1600 Km d'amplada, que va formar una regió a la qual s'ha donat el nom de Berigia. Era una àrea coberta de tundra i no de glaceres, un pas natural per a animals i per als humans que, després, buscaven climes més agradables.

Travessant aquest camí, aquests grups van entrar, al nord-oest de l'actual Canadà, en regions més gelades, aconseguint assolir sense molta dificultat les tundres i regions menys gelades que els portarien a les immenses prades de la regió central d'Amèrica del Nord.

La cacera abundant va estimular l'enginy d'aquests pobladors, que vivien de la cacera de grans mamífers. Així, la presència humana al Continent pot estimar-se de fa 27.750 a 29.100 anys, com mostra la datació de dos ossos de mamut treballats, trobats a la regió d'Old Crow a l'extrem nord de Canadà, al costat de la frontera d'Alaska. Un altre lloc important, el de Meadowcroft Rockshelter, a 48 quilòmetres de Pittsburgh, a Pensylvania, revela una presència humana de fa 17.000 anys. Aquest període va ser anomenat *lític inferior*.

A part de quatre llocs a l'Amèrica anglòfona, se'n van localitzar d'altres a Mèxic i a Amèrica del Sud. A Pikimachay, a prop d'Ayacucho, a Perú, es van trobar resquills de pedra amb les vores elaborades, al costat d'ossos de mamífers arborícoles gegants, cavalls i

camèlids, avantpassats de les actuals llaques, amb edats que varien de 14.700 a 20.000.

Un important descobriment en el centre-sud de Xile, a Monte Verde, va mostrar el que seria la població més antiga d'Amèrica, amb fileres de cases de fusta, instruments de pedres, restes de plantes i ossos de mastodonts amb una edat que varia de 3.500 a 12.500 anys. A Tequendama i Aguazuque, Colòmbia, també s'hi ha provat presència humana de fa 12 mil anys.

Al nord-est de Brasil, a São Raimundo Nonato, es va localitzar un gran santuari arqueològic, que es va conservar gràcies a l'aridesa el lloc. S'hi haurien trobat vestigis humans amb prop de 48.000 anys, en una gruta. Com que són restes del que podria haver estat un incendi natural no són acceptades en els medis científics. També a Brasil, al nord de Rio Grande do Sul, també s'hi van trobar artefactes de pedra amb 12.700 anys.

Així cau per terra la teoria, acceptada fins fa poc, que els primers pobladors haurien arribat al continent fa uns 10.000 anys com testimonien les puntes de llança trobades a Clovis, Nou Mèxic.

De moment, aquests avantpassats tan antics han donat molts maldecaps als investigadors, ja que troballes recents han donat resultats sorprenents. A Minas Gerais, al sud-est de Brasil, un crani d'una dona de la regió de Lagoa Santa batejada amb el nom de Lucía ha provocat un enrenou. El nom de Lucía és una referència a Lucy, representant femenina dels *australopithecus afarensis*, que va viure a Àfrica fa 3'3 milions d'anys. Localitzat el 1971, va ser estudiada recentment per Walter Neves, de la Universitat de São Paulo. Per espant dels investigadors, el crani, d'aproximadament 12 mil anys, té característiques *negroides*, sent més pròxim a les poblacions d'Austràlia i d'Àfrica, que a les d'Àsia.

A Amèrica del Nord, un crani de dona també suscita polèmica. Es tracta de l'ossamenta localitzada en la *Paeonindian Spirit Cve Mummy*, a Kennewick (Estat de Washington), amb 8.400 anys. El crani seria d'una persona amb característiques caucasianes, pròximes a les dels europeus actuals i no dels asiàtics, com les poblacions ameríndies modernes. Això va desplaure els Umatilla, poble indígena en les terres del qual van ser trobats els ossos. Com que les conclusions arqueològiques anaven contra la tradició oral del poble, que identificava allí la sepultura d'un dels seus avantpassats, van demanar que se'ls tornessin aquestes restes, les van enterrar novament i s'interrompé així la investigació.

Aquests grups antics, tant el de Kennewick com el

de Lagoa Santa, formen part de lloques migratòries anteriors a la diferenciació morfològica de tipus racial mongoloide.

Si l'estudi dels resquills de pedres i ossos donen informacions de l'estil de vida d'aquests pobles, l'estudi de les pintures rupestres del Continent està oferint també una gran contribució. Fa uns 12 mil anys, caçadors de São Raimundo Nonato van deixar gravades escenes de la vida quotidiana, els temes més freqüents del qual són danses, sexe, cacera i rituals a l'entorn d'un arbre. Com afirma Niède Guidon, investigadora d'aquella regió, «és un art alegre i lliure».

Aquests pobles també van tenir la seva evolució i involució, ja que l'apogeu pictòric d'aquelles pintures, fa uns 8 mil anys, revela les primeres escenes de violència, com afirma Pessis, també investigador d'aquella regió: ja apareixen «execucions, lluites individuals i batalles col·lectives; les escenes sexuals, al principi senzilles i involucrant dues o tres persones, es transformen també en grups nombrosos d'individus d'ambdós sexes que practiquen conjuntament activitats sexuals. Les escenes de cacera, que representaven cacera individual de petits animals, passen a representar caceres col·lectives, amb innombrables guerrers atacant animals perillosos com l'ocelot».

Un altre descobriment important va sorgir recentment a l'Amazònia brasilera. Són fragments de ceràmica trobats per l'arqueòloga nord-americana Anna Roosevelt, en *sambaquis* fluvials (locals formats per restes de petxines i mariscos a la vora dels rius), de fa uns 9 mil anys. Aquesta ceràmica s'ha convertit en la més antiga del Continent. Va ser una gran troballa, ja que la data més antiga per a la ceràmica a Amèrica era de 3'5 mil anys, a Valdivia, Equador. Això mostra que regions riques en nodrients, com el delta del Nil i el baix Amazones, van ajudar a desenvolupar molt aviat societats complexes, capaces d'una artesanía més elaborada.

Per tant, aquests descobriments han portat molts més dubtes que respostes, al complicat trencaclosques del poblament d'Amèrica. Tot i això, ja es van definir algunes certeses:

- que hi va haver no només una, sinó diverses migracions cap al nostre Continent, en èpoques diferents;

- que la regió de Bering o Beringia va ser un important pont terrestre en l'última glaciació;

- i que les primeres migracions daten d'una època en què el tipus racial mongoloide encara no s'havia establert.